

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI¹

In-Service Training Needs of Geography Teachers

Dr. Şevki BABACAN

sevikbabacan@gmail.com

Prof. Dr. Ramazan ÖZEY

*Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği ABD
rozey@marmara.edu.tr*

ÖZET

Her meslek grubu üyeleri kendilerini yenilemek, zamana uydurmak ve geliştirmek durumundadır. Öğretmenler de kendilerini yenilemek ve geliştirmek için bireysel ya da kurumsal mesleki eğitimler alırlar. Özellikle öğretmenlerin büyük çoğunluğunun işvereni konumundaki Milli Eğitim Bakanlığı da, öğretmenlerin gelişimine katkı sağlamak amacıyla hizmet içi eğitim faaliyetleri yürütür. Bu faaliyetlerin yürütülmesinden evvel öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi de oldukça önemlidir. Çünkü ihtiyaç belirleme, hizmet içi eğitimin etkili ve verimli olması için yapılması gereken temel girişimdir. Bu çalışma, öğretmenlik branşlarından biri olan coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyacını belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırma 210 coğrafya öğretmeni ile 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde gerçekleştirilmiştir. Coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçları ana hatları ile belirlenmiş ve makalenin içeriğinde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Coğrafya öğretmenleri, hizmet içi eğitim*

ABSTRACT

All professional groups are required to renew themselves, adapt and improve over time. Teachers also receive personal or corporate occupational training in order to develop and improve themselves. The Ministry of National Education, the employer of a large majority of teachers, carries out in-service training activities in order to contribute to the development of teachers. Prior to carrying out these activities, determining in-service training requirements of teachers is very important. Because a determination of needs is the main initiative required for the in-service training to be effective and efficient. This study has been carried out in order to determine in-service training needs of geography teachers, one of the branches of teaching. The study has been

¹Bu çalışma Şevki Babacan'a ait doktora tezinin belirli bir bölümünden üretilmiştir.

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

carried out with 210 geography teachers in the Istanbul province during the 2014-2015 academic years. The in-service training needs of geography teachers have been outlined and presented in the article.

Keywords: *Geography teachers, in-service training*

1. GİRİŞ

Eğitim sürecini değişim olarak görürsek, değişimin esas unsuru insandır. İnsanda değişimi meydana getirecek olan da öğretmendir. Diğer bir ifade ile nitelikli insan yetiştirmek, nitelikli öğretmen yetiştirmekle mümkündür. Nitelik; insana değer verme, sürekli olarak gelişme ve yenilenme anlamına gelmektedir (EARGED, 2008b). Elbette nitelikli öğretmen yetiştirme, farklı değişkenlerin birbirini etkilediği bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç; öğretmen adaylarının belki lise eğitimleri sırasında farklı bir eğitimden geçirilmesi, üniversiteye giriş aşamasında farklı seçim yollarının uygulanması, lisans eğitiminin nerede ve nasıl verileceği, okullara öğretmen seçiminin nasıl olacağı, seçilen öğretmenlerin ne şekilde bir hizmet içi eğitim ile yaşam boyu öğrenerek destekleneceği gibi pek çok değişkenin önemini daha da arttırmaktadır. Bu değişkenlerin birlikte koordineli bir şekilde işlemesi ve yürütülmesi nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesini kolaylaştıracaktır. Bugün eğitim alanında bu değişkenlerin üzerine tartışmalar yapılmakta ve nitelikli öğretmen yetiştirmek için çözüm yolları aranmaktadır.

Tartışılan bu konuların üzerine; YÖK, üniversiteler ve büyük oranda istihdamı yaratan MEB birlikte çalışarak uzun soluklu ve ülkenin uzak hedefleri doğrultusunda kalıcı bir çözüm getirmelidir. Bu çözüm yaratılırken, nitelikli öğretmen yetiştirme için uygulamaya dönük çalışmalara daha da ağırlık verilmesi yerinde ve faydalı olacaktır. Bütün öğretmenlik branşları için durumun genişletilerek, öğretmenlerin hem hizmet öncesinde nitelikli yetiştirilmesi hem de hizmet dönemi içerisinde niteliklerin yükseltilmesi ve geliştirilmesi amaç olmalıdır. Elbette öğretmenliğin bütün branşları için geçerli olacak bu durum, coğrafya öğretmenleri ve onların eğitimi içinde geçerli olmalıdır. Coğrafya öğretmenleri de seçim aşamasından başlayarak üniversite aşamasında iyi bir eğitimden geçirilmeli, öğrencileri için faydalı birer kaynağa dönüştürülmelidir. Bununla da yetinilmemeli ve coğrafya öğretmenleri hizmet dönemi içerisinde yapılacak farklı hizmet içi eğitim faaliyetleri ile

desteklenmeli, nitelikleri arttırılmalı ve gelecekteki coğrafya öğretmeni ihtiyacını karşılayabilecek birer kaynağa dönüştürülmelidir.

1.1. Hizmet İçi Eğitim Kavramı

Çağımızda bilgiye hızlı şekilde kolay erişim ve yine bilginin hızlı şekilde yenilenmesi, her alanda kendini geliştirip yenilemeyi ve bunu sürekli hale getirmeyi gerekli kılmaktadır. Yaşam boyu öğrenme, bu açıdan bir felsefe ve rehber olarak bireylerin yaşamlarında ön plana çıkmaktadır. Yaşam boyu öğrenmeyi meslek hayatında hayata geçirmek isteyen her birey, bunu bireysel ya da kurumsal anlamda gerçekleştirme olanağı bulabilmektedir. Böyle oluncada hizmet içi eğitim, yaşam boyu öğrenmeden beslenen çalışanlar için mesleki yenilenme sağlayan eğitim sürecidir. Kısaca hizmet içi eğitim, meslek mensuplarına zamanın gerektirdiği niteliği kazandırmadır.

Öğrenimini herhangi bir nedenle (mezun olarak ya da okuldan ayrılarak) noktalayan bir kişi iş hayatına atılmak zorundadır. Artık kendinden beklenen değişik bir hizmeti gerçekleştirecek, bu hizmetin karşılığını da maaş, ücret ya da benzeri bir yolla alacaktır. Kişinin bu yaşamı hizmet verdiği sürece (örneğin, memur ya da işçi ise emekli oluncaya kadar) sürecektir. Ancak kişinin bir hizmete girmesi eğitiminin bitmesi anlamına gelmemektedir. Aksine, eğitiminin değişik bir biçimde, hizmette iken de sürmesi anlamına gelmektedir. Kişinin hizmette bulunduğu sürece gördüğü eğitime “Hizmet İçi Eğitim” denir (Küçükahmet, 1992). Hizmet içi eğitim kavramı ve tanımı farklı kaynaklarda da şu şekilde ifade edilmektedir:

Taymaz'a (1997) göre: “hizmet içi eğitim; özel ve tüzel kişilere ait işyerlerinde belirli bir maaş veya ücret karşılığında işe alınmış ve çalışmakta olan bireylerin görevleri ile ilgili gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazanmalarını sağlamak üzere yapılan eğitimidir.”

MEB'e (1988) göre: “kamu ve özel kurum ve kuruluşlarında çalışan her seviyeden personele, işe başladıklarından emekli oluncaya kadar; işe intibak, işte verimliliklerini artırmak, bilgi ve görgülerini tazelemek, yeni durumlara intibaklarını ve ileri görevlere hazırlanmalarını sağlamak amacıyla yaptırılan eğitime, “hizmet içi eğitim” denilmektedir.”

EARGED'e (1995) göre: “öğretmenlerin profesyonel olarak gelişmeleri ve okullarda verdikleri öğretimin kalitesini artırmaları için gördükleri eğitim ve öğretimi ifade eder.”

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

Bu gibi tanımları çoğaltmak mümkün olmakla birlikte, ister diğer meslek alanlarında ister öğretmenlik mesleği alanında olsun, yürütülen hizmet içi eğitim faaliyetlerinin belirli amaçları vardır.

Tüm bu tanımlamalara göre eğitimde hizmet içi faaliyetlerinin amacı, sadece okuldaki performansların maksimum düzeye çıkarılması değil, örgütsel amaçların gerçekleşmesi için personelin bilgi, tutum ve becerilerinin de geliştirilmesi olduğu söylenebilir (Kaya, Ünalı ve Artvinli, 2013).

1.2. Hizmet Dönemi İçerisinde Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitimi

Öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce almış oldukları eğitim, öğretmen olarak atanabilmek için yeterli olabilir. Ancak öğretmenlik eğitim süresince edinilmiş kimi bilgiler, kısa sürede eskiyip işlevsiz hale gelebilir. Genelde bilim ve teknolojiye, özelde ise eğitim bilimi, eğitim teknolojisi, programlar, öğretme-öğrenme süreci, yöntem ve teknikleri, eğitim sisteminin yapı ve işleyişinde meydana gelen bazı değişimler öğretmenlerin de hizmet içinde sürekli eğitimini ve öğrenmesini zorunlu kılar (Şişman, 2008). Örneğin doktorlar, meslekle ilgili deneyimlerini diğer meslektaşları vasıtasıyla paylaşım sonucunda öğrenirler. Öğretmenler böyle değildir. Bir hazırlık programından mezun olduktan sonra kendilerini yalnız olarak bir sınıfta meslektaşları ya da danışmanları olmadan bulurlar (Leiberman ve Miller, 1991). Bireyselliğin daha çok ön planda olduğu bu meslek dalında toplumun eğitimi görevini üstlenen öğretmenlerin devamlı yenilenmesi ve geliştirilmesi gerekir. Öğretmenlerin kendilerini yenilemelerini yine kendilerine bırakmak, öğretmenleri kaderleri ile baş başa bırakmak anlamına gelir ki; bu toplumsal gelişim ve ilerleme açısından kabul edilemez bir durumdur.

Personel (öğretmen) sayısının çok yüksek olması, günümüzde bilim ve teknolojiye çok hızlı değişme ve gelişmelerin yaşanması, yürütülmekte olan hizmet içi eğitim hizmetlerinin yeterli ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesini engellemektedir (Kayabaş, 2008). Bugün Milli Eğitim Bakanlığı, 919.393 (MEB, 2015) öğretmen sayısı ile büyük bir teşkilattır. Bakanlık içerisinde görev yapan öğretmenlerin hizmet içerisinde eğitimi ve bu eğitimin istenilen niteliğini sağlamak hiç kolay değildir. Bugün öğretmenlerin hem kendi gayretleri hem de bağlı

buldukları Milli Eğitim Bakanlığı'nın gayretleri ile hizmet içi eğitimde bu gerçekleştirilebilir. Öte yandan, ülkemizde hizmet içi eğitimin durumuna bakıldığında, MEB tarafından pek çok hizmet içi eğitim faaliyeti düzenlendiği ve bunun sürekli devam ettirildiği de bilinmektedir. Bakanlığın Mesleki Gelişimi Destekleme Grup Başkanlığı değişik isimlerle günümüze kadar gelmiş ve öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinden sorumlu birim olmuştur. MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Mesleki Gelişimi Destekleme Grup Başkanlığı tarafından düzenlenen son beş yıldaki toplam hizmet içi eğitim faaliyetleri ve bunlara katılan personel sayılarına bakıldığında Tablo 1'de belirtildiği üzere şöyle bir görünüş göze çarpmaktadır.

Yıllar	Merkezi		Mahalli		Genel Toplam	
	Faaliyet Sayısı	Katılan Sayı	Faaliyet Sayısı	Katılan Sayı	Faaliyet Sayısı	Katılan Sayı
2010	957	48.629	18.554	396.063	19.511	444.692
2011	1.156	51.557	19.972	427.879	21.128	479.436
2012	286	13.071	13.577	369.046	13.865	382.117
2013	290	13.634	18.313	349.761	18.603	363.415
2014	309	19.735	10.772	372.094	11.081	391.829

Kaynak: <http://oyegm.meb.gov.tr>

Tablo 1 incelendiğinde, son beş yılda toplam faaliyet sayısında ve katılan sayısında dalgalanmalar mevcuttur. Personel sayısının her geçen gün arttığı düşünüldüğünde, hizmet içi eğitim faaliyetlerinde bu azalma ve dalgalanmaların olmaması gerekmektedir. Öte yandan, MEB tarafından son yıllarda ihtiyaç analizi çalışmaları yapılmaktadır. Bu doğrultuda, analiz çalışmaları online olarak doldurulan anketler yoluyla yapılmakta ve sonuçları yıllık raporlar halinde sunulmaktadır. MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Mesleki Gelişimi Destekleme Grup Başkanlığı tarafından Nisan-Haziran 2014 tarihlerinde online olarak düzenlenen hizmet içi eğitim ihtiyacını belirleme anketi genel değerlendirme sonuçları açıklanmış ve tüm illerden ankete katılan 5562 personelin en çok tercih ettiği ilk on eğitim faaliyeti Tablo 2'de belirtildiği üzere şunlar olmuştur.

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

Faaliyet Konusu	Tercih Sayısı
1. Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme	2273
2. Rehberlik	2171
3. Sınıf yönetimi	1997
4. Özel öğretim yöntemleri	1946
5. Anlayarak hızlı okuma teknikleri	1863
6. Etkileşimli tahta kullanımı	1832
7. Gelişim psikolojisi	1641
8. Dikkat artırma teknikleri	1604
9. Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları	1362
10. Ölçme ve değerlendirme	1266

Kaynak: <http://oyegm.meb.gov.tr>, 2014 hizmet içi eğitim ihtiyacını belirleme anketi genel değerlendirme sonuçlarından düzenlenmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, en çok istenen konular; öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme, rehberlik, sınıf yönetimi, özel öğretim yöntemleri, anlayarak hızlı okuma teknikleri, etkileşimli tahta kullanımı, gelişim psikolojisi, dikkat artırma teknikleri, öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları, ölçme ve değerlendirme şeklindedir. Yine aynı ankette, açık uçlu olarak da katılımcılara istekleri sorulmuş ve verilen cevaplarla ilk beş tercih Tablo 3’te belirtilmiştir.

Öğretmenlik Alan (Branş) Eğitimleri	Tercih Sayısı
Coğrafi bilgi sistemleri	79
Aile eğitimi	43
Ders kitapları	39
Yaratıcı drama tiyatrosu	38
Özel eğitim	38

Kaynak: <http://oyegm.meb.gov.tr>, 2014 hizmet içi eğitim ihtiyacını belirleme anketi genel değerlendirme sonuçlarından düzenlenmiştir.

Tablo 3’de görüldüğü gibi, coğrafi bilgi sistemleri en çok istenen konulardan biri olup; ayrıca aile eğitimi, ders kitapları, yaratıcı drama tiyatrosu, özel eğitim istenilen diğer konuların başında gelmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın son yıllardaki hizmet içi eğitim konusundaki gayretleri ortadadır. Ancak sayıları her geçen gün giderek artan ve milyona yaklaşan öğretmen camiasının her branşta nitelikli eğitilmesi için hizmet içi eğitim ihtiyacını belirleme çalışmalarının da düzenli yürütülmesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin niteliklerinin gelişmesi ve profesyonel bir kimlik kazanmaları, hizmet öncesinde aldıkları eğitimin çağdaş yenilikçi ve problem çözme yeteneğini kazandırabilecek tarzda olması, hizmet içi eğitim sürecinin ise sürekli eksiklerini tamamlayacakları nitelikte olması ile mümkündür (EARGED, 2008c). Öte yandan katılımcıları, bir öğrenme gereksinmelerini karşılayan hizmet içi eğitim programlarına katılmaktan alıkoyan nedenlerin saptanması ve gerekli önlemlerin alınması gerekir (EARGED, 2006). Elbette hizmet içi eğitim konusunda bu yapılmaktadır; ancak hala yapılan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin de eksiklikleri vardır. Hem eksiklikleri tespit etmek hem de öğretmenlerin ne istediklerini gerçek anlamda sorarak ihtiyaca cevap vermek, eğitim sistemimizi daha iyi noktalara taşıyacaktır.

1.3. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi

Hizmet içi eğitimin etkililiği, bir başka deyişle amacına ulaşma düzeyi; süreçteki aksama ve saptmaların, yetersizliklerin sürekli saptanması ve saptamalara dayalı olarak programların geliştirilmesi ile mümkündür. Bu yüzden hizmet içi eğitimin hâlihazırdaki durumunun bilinmesine gerek vardır (EARGED, 2006). Bunun yanı sıra, kuruma yeni personel alındığında, personelin görevinin değiştirilmesi durumunda, üst kademelere personel hazırlanması gerektiğinde, yeni makine, alet ve araç gibi yeni teknoloji alındığında, mevzuat değişikliklerinde, üretim ve hizmetin nitelik, nicelik bakımından düşüş göstermesi durumlarında hizmet içi eğitim ihtiyacı ortaya çıkar (Bilgin, Akay, Koyuncu ve Haşar, 2007). Bunun içinde hizmet içi eğitime başlamadan yapılacak ilk işlerden biri ihtiyaç belirlemektir. Çünkü ihtiyaç belirlenmeden çözüm üretmek sağlıklı değildir.

Bir ihtiyacın tespit edilmesi için aşağıdaki işlemler yapılır (Taymaz, 1983):

1. Kurum amaçlarının belirlenmesi,
2. Kurum örgütünün tanınması,
3. Görev gereklerinin belirlenmesi,
4. Personelde aranılan niteliklerin belirlenmesi,
5. Personelde var olan niteliklerin belirlenmesi,
6. Hizmet içi eğitim ihtiyacının saptanması.

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

Bir kurumda her bir personelin işindeki verimliliğini etkileyen eksikliği ortaya çıkarma işi bir seri uzmanlık çalışması gerektirir. İşte bu bir seri çalışmaya “Eğitim İhtiyacı Saptama” denir. Eğitim ihtiyacı saptanmadan yürütülen eğitim faaliyetleri ölü yatırımlar olarak değerlendirilmelidir (Küçükahmet, 1992). Bu konuda Taymaz, hizmet içi eğitim ihtiyacını da şöyle tanımlamıştır:

“Kurumun uzun ve kısa süreli plan hedeflerini gerçekleştirmek üzere var olan ve gelecekte gerekli olacak insan gücü nicelik ve niteliklerini saptama, personelde var olan ve aranan yeterlilikler arasındaki farkları belirleme, bu farkları eğitim gereksinmesi olarak ortaya koyma ve raporlamadır” (Taymaz, 1981).

Personelin hizmet içi eğitim ihtiyacı aşağıdaki basit formülle açıklanabilir (Taymaz, 1983):

$$\begin{array}{|c|} \hline \text{Yapılmakta olan işin} \\ \text{gerektirdiği} \\ \text{yeterlilikler} \\ \text{(Bilgi-Beceri-Tutum)} \\ \hline \end{array} - \begin{array}{|c|} \hline \text{Personelin sahip} \\ \text{olduğu yeterlilikler} \\ \text{(Bilgi-Beceri-Tutum)} \\ \hline \end{array} = \begin{array}{|c|} \hline \text{Kazandırılması} \\ \text{gereken yeterlilikler} \\ \text{(Bilgi-Beceri-Tutum)} \\ \hline \end{array}$$

Şekil: 1 Hizmet içi eğitim ihtiyaç formülü (Taymaz, 1983).

Hizmet içi eğitim ihtiyacını saptama işlemi planlı, programlı eğitim çalışmalarının ilk kademesini oluşturmaktadır. Genel anlamda bu aşamada örgütsel ve yönetsel sorunların saptanması ve eğitime olan gereksinimin belirlenmesi söz konusudur (Ünsal, Kaplan ve Ertürkmen, 2012). Önemli olan, gösterişli ve sadece kağıtta kalmaya mahkum bazı eğitim çalışmaları yapmak değil, kuruma gerçekten yararlı olabilecek bir çaba içinde bulunmaktır (Tanyeli, 1970).

Coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitim gereksinimlerini ortaya koyarak, 21. yüzyılda coğrafya öğretmenlerinin taşınmaları gereken niteliklere sahip olmaları için mevcut sistemde çalışan öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçları belirlenmelidir. Ülkemizde öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını analiz edecek çalışmalar oldukça yenidir. Örneğin, coğrafya öğretmenleriyle ilgili olarak Artvinli (2010) ve Akbaş, Uzunöz ve Gençtürk (2011) tarafından bazı çalışmalar yürütülmüştür. Artvinli (2010) araştırmasında; coğrafya öğretmenlerinin hizmet öncesi eğitime ilişkin görüşlerini, ihtiyaç duyulan hizmet içi eğitim konularını, öğretmenlerin aldıkları hizmet öncesi eğitim ile yeni bir eğitime ihtiyaç

duyma düzeylerini karşılaştırmıştır. Akbaş, Uzunöz ve Gençtürk (2011) tarafından yapılan araştırmada ise; coğrafya öğretmenlerinin coğrafi beceriler, ölçme ve değerlendirme, kavram öğretimi ve materyal geliştirme konularındaki hizmet içi eğitim ihtiyaçları belirlenmiş ve cinsiyet, kıdem, okul türü gibi değişkenlerin etkisi incelenmiştir.

Ayrıca bu konuda MEB bünyesindeki EARGED biriminin yaptığı EARGED (2006), EARGED (2008a), EARGED (2008b), EARGED (2008c) çalışmaları vardır. Bunun yanında, Boydak (1999), Yalın (2001), Çiftçi (2008), Gültekin, Çubukçu ve Dal (2010), Şahin (2013), Doğan ve Tatık (2014) gibi farklı alan ve öğretmenlik branşlarında da hizmet içi eğitime dair çalışmalar yürütülmüştür. Ancak belirtildiği gibi, coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını tespit etmiş çalışmalar sınırlıdır.

Bu eksikliği gidermek amacıyla bu çalışma yürütülmüş ve coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma tarama modeli doğrultusunda planlanmıştır.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2005). Tarama (survey) tipi araştırmalar genellikle anket veya mülakat yoluyla yapılmaktadır (Kaptan, 1973). Örneğin, bir araştırmacı hem yüz yüze görüşmeler yaparak görüştüğü kişilerden derinlemesine bilgiler toplayabilir hem de yapılandırılmış ve tüm seçenekleri önceden belirlenmiş olan bir anketi aynı anda uygulayabilir (Şimşek, 2012).

Coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını tespit etmek için yapılan bu araştırma, 2014–2015 eğitim-öğretim yılında İstanbul iline bağlı 39 ilçe merkezindeki seçili okullar ve coğrafya öğretmenleri ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak “*Hizmet İçi Eğitim İhtiyaç Belirleme Anket Formu*” kullanılmış ve veriler Kasım 2014-Mart 2015 tarihleri arasında toplanmıştır. 2014-2015 eğitim öğretim yılı itibarı ile Milli Eğitim Bakanlığı, Orta Öğretim Genel Müdürlüğü’nün belirlemiş olduğu beş farklı lise türü olan: (1) Genel Anadolu Liseleri, (2) Mesleki Teknik Eğitim Liseleri, (3) Sosyal Bilimler Liseleri, (4) Fen Liseleri ve (5) Anadolu İmam Hatip Liselerinde görevli

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

coğrafya öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden veriler elde edilmiştir. Bu amaçla İstanbul ilindeki 39 ilçenin her birinden; bir anadolu lisesi, bir mesleki teknik lise ve bir anadolu imam hatip lisesi örnekleme dahil edilmiştir. Ayrıca sayıca az olan ve belirli ilçelerdeki fen liseleri ile sosyal bilimler liselerinin de tamamı yani toplamdaki dokuz lise örnekleme alınmıştır.

2.1. Veri Toplama Aracı

Anket, hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinde belki de en yaygın kullanılan bilgi toplama aracıdır. Bunun sebebi, çok esnek yani çok değişik ortamlarda uygulanabilir olmasıdır (Yalın, Hedges ve Özdemir, 1996). Veri toplamak için coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitime yönelik ihtiyaçlarını ölçer nitelikte anket formu geliştirilmiştir. İki coğrafya alan ve bir eğitim bilimleri uzmanından anket formu ile ilgili uzman görüşü istenmiştir. Ayrıca güvenilirlik için de Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Beşli likert tipteki 32 soru maddesinden oluşan nihai form için SPSS üzerinden yapılan güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alpha değeri ($\alpha=0.84$) bulunmuştur. Coğrafya öğretmenleri için hazırlanan “Hizmet İçi Eğitim İhtiyaç Belirleme Anket Formu” Cronbach Alpha değeri ($\alpha=0.84$) ve ilgili uzman görüşleri ile geçerli ve güvenilir bir form haline getirilmiştir.

2.2. Verilerin Toplanması

Gerekli resmi izinlerin ardından, İstanbul ilini oluşturan ilçe merkezlerinin her birinden; bir anadolu lisesi, bir mesleki teknik lise ve bir imam hatip lisesinden oluşan okul türlerine ziyaretle anket verileri toplanmaya başlanmış ve genelde bir ilçe merkezindeki bu üç okulun bir günde tamamlanması yoluna gidilmiştir. Bazı anadolu liselerinde altıya yakın coğrafya öğretmeni kadrosunun olduğu görülmüştür. Bazı liselerde ise görevli sadece bir coğrafya öğretmeni ile çalışma sınırlı şekilde yürütülmüştür. Öğretmenlerin haftalık ders programları itibarı ile bazen altısına bazen de sadece birine ulaşılabilmiştir. Bunun yanı sıra, yine örneklem dahilinde olan il genelindeki altı fen lisesi ve üç sosyal bilimler lisesinin coğrafya öğretmenleri ayrıca ziyaret edilerek veri toplama aşaması tamamlanmıştır. Böylelikle İstanbul ilinin bütün ilçelerinden; Avrupa yakası (n=132) ve Anadolu yakası (n=78) olmak üzere toplamda (n=210) coğrafya öğretmeni ile araştırma yürütülmüştür.

2.3. Verilerin Çözümlemesi

Veriler SPSS programıyla değerlendirilmiş, “frekans ve yüzde dağılımı” ile “aritmetik ortalama ve standart sapma” değerleri hesaplanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bulgular ve yorumun yer aldığı bu bölümde, ilk olarak çalışmaya katılan 210 coğrafya öğretmeni ile ilgili şu bilgiler verilebilir.

Tablo 4: Coğrafya öğretmenlerinin kişisel bilgilerine ilişkin bulgular			
		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	92	43.8
	Erkek	118	56.2
Hizmet Yılı	1-5	57	27.1
	6-10	27	12.9
	11-15	42	20.0
	16-20	41	19.5
	21 yıl ve üzeri	43	20.5
Öğrenim Durumu	Lisans	174	82.8
	Yüksek lisans	34	16.2
	Doktora	2	1.0
Unvan	Stajyer Öğretmen	4	1.9
	Öğretmen	170	81.0
	Uzman Öğretmen	35	16.6
	Başöğretmen	1	0.5
Çalışılan Lise Türü	Anadolu Lisesi	84	40.0
	Mesleki ve Teknik Lise	57	27.2
	İmam Hatip Lisesi	58	27.6
	Sosyal Bilimler Lisesi	4	1.9
	Fen Lisesi	7	3.3
Toplam		210	100.0

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılan 210 coğrafya öğretmeninden erkek öğretmenlerin bayanlara göre çoğunlukta olduğu görülmektedir. Hizmet yıllarına göre, göreve yeni başlamış (1-5 yıl) öğretmenlerin oranı fazla iken; doktora yapan öğretmenlerin sayıca azlığı dikkati çekmektedir. Yine araştırmaya katılan coğrafya öğretmenlerinden başöğretmen unvanına sahip sadece bir öğretmenin olması diğer dikkat çekici noktadır. Bunun yanında, araştırmaya katılan MEB bünyesinde öğretmenliğe yeni başlamış stajyer öğretmenlerin sayısı da azdır. Son olarak, araştırmaya katılan 210 coğrafya öğretmenin görevli olduğu

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

liseler çoğunlukla; anadolu lisesi, mesleki teknik lise ve imam hatip lisesidir. İl genelinde sosyal bilimler lisesi ve fen lisesi azlığı nedeniyle bu okullardan coğrafya öğretmenlerinin katılımı sınırlı kalmıştır.

Ankette elde edilen bulgulardan ilki genel anlamda coğrafya öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine bakışları ile ilgilidir. Katılımcı coğrafya öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine bakışları şu şekildedir.

Tablo 5: Coğrafya öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine bakışları				
1- Kesinlikle katılıyorum	2- Katılıyorum	3- Kısmen katılıyorum		
4- Katılmıyorum	5- Hiç katılmıyorum			
SORU MADDESİ		n	\bar{x}	Ss
* Öğretmen olmayı isteyerek seçtim.		210	1.75	1.08
* Şu anda mevcut sistemle öğretmen yetiştiren programları yeterli buluyorum.		210	3.50	.96
* Öğretmen yetiştirmenin sadece eğitim fakültelerinde yapılmasını istiyorum.		210	2.46	1.46
* Öğretmenlik mesleğini seviyorum.		210	1.49	.80

Tablo 5’de görüldüğü gibi, coğrafya öğretmenleri öğretmen olmayı isteyerek seçip; öğretmenlik mesleğini sevmektedirler. Ancak mevcut sistemle öğretmen yetiştiren programları yeterli bulmadıkları görülmektedir. Ayrıca, öğretmen yetiştirmenin daha çok eğitim fakültesinde yapılmasına ilişkin görüşleri daha ağırlıktadır.

Coğrafya öğretmenlerinin mezun oldukları üniversitede aldıkları eğitime bakışları şöyledir.

Tablo 6: Coğrafya öğretmenlerinin mezun oldukları üniversitelere bakışları			
1- Kesinlikle katılıyorum	2- Katılıyorum	3- Kısmen katılıyorum	
4- Katılmıyorum	5- Hiç katılmıyorum		
SORU MADDESİ	n	\bar{x}	Ss
* Mezun olduğumda üniversitede aldığım eğitim meslek hayatımda kullanacağım yeterli bilgi ve beceriyi sağladı.	210	2.95	1.19
* Mezun olduğum üniversite laboratuvar çalışmaları, alan gezisi, kurum gezisi vb. konularda mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	2.90	1.20
* Mezun olduğum üniversitenin sağladığı staj programı öğretmenlik hayatına başlamadan önce mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	3.24	1.20
* Mezun olduğum üniversitenin müfredatı öğretim yöntem ve teknikleri konusunda mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	2.97	1.06
* Mezun olduğum üniversitenin müfredatı sınıf yönetimi (<i>olumsuz davranışları önleme, sınıf düzeni, süre kullanımı, ödül ve ceza vb.</i>) konusunda mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	3.18	1.07
* Mezun olduğum üniversitenin müfredatı ölçme ve değerlendirme (<i>soru yazma, ölçme aracı hazırlama, ölçme sonuçlarının istatistiksel analizi, performans ve proje ödevleri, değerlendirme vb.</i>) konusunda mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	3.02	1.09
* Mezun olduğum üniversitenin müfredatı sınıf rehberliği (<i>öğrenci kişilik hizmetleri, psikolojik danışma servisi ile ilgili ihtiyaçlar, sınav kaygısı, ergenlik sorunları, sınıf rehber öğretmenliği</i>) konusunda mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	3.17	1.05
* Mezun olduğum üniversitenin müfredatı özel öğretim yöntemleri (<i>kaynaştırma eğitimi, özel sınıf vb.</i>) konusunda mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	3.54	1.13
* Mezun olduğum üniversite öğretmenlik hayatımda üstlenebileceğim çeşitli idari görevler konusunda teorik bilgi ve beceriyi sağladı.	210	3.49	1.14
* Mezun olduğum üniversite teknolojik aletleri ve programları kullanma konusunda yeterli bilgi ve beceriyi sağladı.	210	3.47	1.12
* Mezun olduğum üniversitenin akademik personeli mesleki gelişimime yeterli katkıyı sağladı.	210	2.60	1.11

Tablo 6'dan anlaşılacağı gibi, coğrafya öğretmenleri mezun oldukları üniversitelerinin; kendilerine meslek hayatlarında kullanacakları yeterli bilgi ve beceriyi sağlaması, laboratuvar çalışması, alan gezisi, kurum gezisi vb. konular ile staj imkanlarının katkısını sınırlı bulmaktadırlar. Coğrafya öğretmenleri bu açıdan mezun oldukları üniversitelerinin kendilerine katkısını yeterli görmemektedirler. Yine coğrafya öğretmenlerinin mezun oldukları üniversitelerinin; öğretim yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme ve sınıf rehberliği konularında katkısı da benzerdir ve yeterli görülmemektedir. Bunun yanı sıra coğrafya öğretmenlerinin; özel öğretim yöntemleri, idari görevler ve teknolojik aletleri kullanma konusunda üniversitede aldıkları eğitime bakışları daha olumsuzdur ve bu konularda kendilerini daha

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

yetersiz hissetmektedirler. Bunlardan farklı olarak, coğrafya öğretmenleri üniversitelerindeki akademik personellerin kendilerine olan katkısını daha olumlu görmektedirler. Bu sonuçlar doğrultusunda, coğrafya öğretmenlerine Tablo 6’da belirtilen konularda yeni hizmet içi eğitim programları düzenlenmesinin faydalı olacağı söylenebilir.

Uygulanan anket ile coğrafya öğretmenlerine kişisel gelişim ile ilgili hangi konularda hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları sorulmuştur. Yanıtlara göre, coğrafya öğretmenlerinin görüşlerinin frekans ve yüzde değerleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Coğrafya öğretmenlerinin kişisel gelişim ile ilgili hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları konuların frekans ve yüzde değerleri (n=210)		
Kişisel Gelişim Alanları	f	%
CBS yazılımları (ARGIS, ESRI vb.)	130	61.9
Proje hazırlama	109	51.9
Tasarım ve animasyon	96	45.7
Yabancı dil	89	42.4
Akıllı tahta, tablet kullanımı	78	37.1
Stres yönetimi	74	35.2
Dikkat artırma teknikleri	68	32.4
Bilimsel araştırma teknikleri	66	31.4
Microsoft Office ileri becerileri	61	29.0
İletişim becerileri	58	27.6
Diksiyon eğitimi	56	26.7
Yönetim ve liderlik	53	25.2
Sorun çözme	43	20.5
Mevzuat	42	20.0
Microsoft Office temel becerileri	40	19.0
Hızlı Okuma	38	18.1
Temel bilgisayar kullanımı	38	18.1
Zaman yönetimi	38	18.1
İdari görevler eğitimi	34	16.2
Kurum kültürü	19	9.0
Diğer/Yazımız (Öğretmenlerle işbirliği, uygulamalı eğitim teknikleri, arazi çalışması, gezi gözlem, tatil dönemi etkinlikleri vb.)	5	2.4
Satır yüzdesi olarak hesaplanmıştır. (Öğretmenler bu soruya birden fazla yanıt vermişlerdir.)		

Tablo 7’de gösterildiği gibi, coğrafya öğretmenlerinin kişisel gelişim ile ilgili hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları konular; CBS yazılımları (ARGIS, ESRI vb.), proje hazırlama, tasarım ve animasyon, yabancı dil, akıllı tahta ve tablet kullanımı, stres yönetimi, dikkat artırma

teknikleri, bilimsel araştırma teknikleri, Microsoft Office ileri becerileri, iletişim becerileri, diksiyon eğitimi, yönetim ve liderlik, sorun çözme, mevzuat, Microsoft Office temel becerileri, hızlı okuma, temel bilgisayar kullanımı, zaman yönetimi, idari görevler eğitimi, kurum kültürü ve diğer (Öğretmenlerle işbirliği, uygulamalı eğitim teknikleri, arazi çalışması, gezi gözlem, tatil dönemi etkinlikleri vb.) olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda katılımcı öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının daha çok teknoloji konularında yoğunlaştığı söylenebilir. CBS konusu, Artvinli (2010) tarafından yapılan çalışmada da en çok hizmet içi eğitim talep edilen konu olmuştur. Bu konularda yeni eğitimler düzenlenebilir.

Anket sorularında coğrafya öğretmenlerine, kendilerini geliştirmeye ve hizmet içi eğitime bakışları konusunda da sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular şöyledir.

Tablo 8: Coğrafya öğretmenlerinin kendilerini geliştirmeye ve hizmet içi eğitime bakışları				
1- Kesinlikle katılıyorum	2- Katılıyorum	3- Kısmen katılıyorum		
4- Katılmıyorum	5- Hiç katılmıyorum			
SORU MADDESİ		n	\bar{x}	Ss
* Coğrafya ile ilgili yeni şeyler öğrenmeyi sever; yeni gelişme ve değişimleri takip ederim.		210	1.58	.85
* Coğrafya eğitimi ilgili yeni gelişme ve değişimleri yabancı kaynaklardan takip edebilecek yeterli yabancı dil bilgisine sahibim.		210	3.82	1.23
* Coğrafya eğitimi ile ilgili yeni mevzuat ve yönetmelikleri takip ederim.		210	2.32	.99
* Hizmet içi eğitim faaliyetlerini gerekli görüyorum.		210	1.88	1.03
* Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile hizmet içi eğitimin uzaktan da verilebileceğini düşünüyorum.		210	2.35	1.28

Tablo 8’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan coğrafya öğretmenlerinin yeni şeyler öğrenmeyi seven, yeni gelişme ve değişimleri takip eden yapıları vardır. Ayrıca yeni mevzuat ve yönetmelikleri takip etmekte ve hizmet içi eğitime dair olumlu bir bakış açısı sergilemektedirler. Hizmet içi eğitimin uzaktan eğitimle yapılmasına sıcak bakan coğrafya öğretmenlerinin, yeni gelişme ve değişimleri yabancı kaynaklardan takip edebilecek yabancı dil bilgileri ise sınırlıdır. Bu doğrultuda, coğrafya öğretmenlerinin yabancı dil ile ilgili becerilerini geliştirecek hizmet içi eğitim faaliyetlerinin onların dünyada olup bitenleri takip etmeleri ve günceli yakalamaları için faydalı olacağı söylenebilir.

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

Coğrafya öğretmenlerinin coğrafya alanı ile ilgili hizmet içi eğitime yönelik görüşlerine bakıldığında, Tablo 9’da gösterilen şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 9: Coğrafya öğretmenlerinin coğrafya alanında hizmet içi eğitime bakışları					
1- Kesinlikle katılıyorum	2- Katılıyorum	3- Kısmen katılıyorum			
4- Katılmıyorum	5- Hiç katılmıyorum				
SORU MADDESİ			n	\bar{x}	Ss
* CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyuyorum.			210	2.03	1.22
* Ara ve yılsonu tatillerinde doğa eğitimleriyle teorik ve uygulamalı olarak hizmet içi eğitim faaliyetinin yapılabileceğini düşünüyorum.			210	1.95	1.11
* Kongre, sempozyum ve bilimsel etkinliklere coğrafya öğretmenlerinin katılımının artırılması gerektiğini düşünüyorum.			210	1.73	.97
* Coğrafya eğitimi konusunda lisansüstü eğitimin özendirilmesinin öğretmenliğime katkı sağlayacağını düşünüyorum.			210	1.84	1.00
* Ücretli de olsa coğrafya öğretmeni olarak yeni yerler görmek konusunda yurt dışı gezilerinin öğretmenliğime katkı sağlayacağını düşünüyorum.			210	1.53	.93
* Her ilin yakından uzağa öğretim ilkesinden hareketle kendi bölge sınırlarında coğrafya eğitimi ile ilgili alan gezisi yapmasının yararlı olacağını düşünüyorum.			210	1.50	.84
* Coğrafya eğitimi hizmet içi eğitim faaliyetini veren kişilerin üniversite hocalarından olmalarının faydalı olacağını düşünüyorum.			210	1.75	.98

Tablo 9’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan coğrafya öğretmenleri CBS konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duymakta, ara ve yılsonu tatillerinde hizmet içi eğitim faaliyetlerinin yapılabileceğini düşünmektedirler. Kongre, sempozyum ve bilimsel etkinliklere katılım ile lisansüstü eğitimin özendirilmesine yönelik görüşleri de olumludur. Bu faaliyetlerin öğretmenliklerine katkı yapacağını düşündükleri söylenebilir. Bunun yanı sıra, ücretli de olsa yurtdışı gezilerine ve illerinde yapılacak alan gezilerine katılmaya istekli oldukları görülmektedir. Ayrıca, coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitimleri verecek kişilerin üniversite hocalarından olmasına yönelik görüşleri de olumludur. Bu bulgular doğrultusunda, tatil dönemlerinde uygun yer ve zamanda yapılacak; gezi, gözlem, bilimsel etkinlikler gibi faydalı çalışmalarla coğrafya öğretmenlerinin gelişimine katkı sağlanabilir. Öğretmenler lisansüstü eğitime özendirilebilir. Hizmet içi eğitim verme konusunda üniversite hocalarının katılım düzeyi artırılabilir.

Çalışmada, coğrafya öğretmenlerinin genel bir hizmet içi eğitim programına katılım durumları şöyledir.

Tablo 10: Coğrafya öğretmenlerinin genel bir hizmet içi eğitim programına katılma durumunun frekans ve yüzde değerleri

Genel Bir Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumu	f	%
Evet	182	86.7
Hayır	28	13.3
Toplam	210	100.0

Tablo 10 incelendiğinde; genel bir hizmet içi eğitim programına katılım oranının (%86.7) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 210 coğrafya öğretmenin genel bir hizmet içi eğitim programına katılım oranının yüksek olduğu söylenebilir.

Coğrafya öğretmenlerinin coğrafya alanına yönelik konularda hizmet içi eğitim alma durumuna bakıldığında ise, şöyle bir sonuç göze çarpmaktadır.

Tablo 11: Coğrafya öğretmenlerinin coğrafya alanına yönelik bir hizmet içi eğitim programına katılma durumunun frekans ve yüzde değerleri

Coğrafya Alanında Bir Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumu	f	%
Evet	82	39.0
Hayır	128	61.0
Toplam	210	100.0

Tablo 11 incelendiğinde; coğrafya alanına yönelik bir hizmet içi eğitim programına katılım oranı (%39) düzeyindedir. Araştırmaya katılan 210 coğrafya öğretmenin coğrafya alanına yönelik bir hizmet içi eğitim programına katılım oranının düşük olduğu söylenebilir.

Bu bulgulardan hareketle, coğrafya öğretmenleri daha çok genel hizmet içi eğitim programlarına katılmışlardır ve bu eğitimler genel öğretmenlik bilgisi konularında bütün öğretmenlerin katıldığı hizmet içi eğitimlerdir. Diğer taraftan, coğrafya alanına yönelik katılım sınırlıdır. Coğrafya alanına yönelik daha fazla hizmet içi eğitim düzenlenmelidir ve bu eğitimlere katılım düzeyi artırılmalıdır.

Ayrıca coğrafya öğretmenlerinden, coğrafya alanında bir hizmet içi eğitime katılmış olanlara (n=82) coğrafya eğitimi ile ilgili katıldıkları hizmet içi eğitime yönelik görüşleri de sorulmuştur ve Tablo 12 düzenlenmiştir.

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

Tablo 12: Coğrafya öğretmenlerinden coğrafya eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılmış olanların bu faaliyetlere bakışları					
1- Kesinlikle katılıyorum	2- Katılıyorum	3- Kısmen katılıyorum			
4- Katılmıyorum	5- Hiç katılmıyorum				
SORU MADDESİ			<i>n</i>	\bar{x}	<i>Ss</i>
* Coğrafya eğitimi ilgili hizmet içi eğitim faaliyetine zorunlu olduğu için katılıyorum.			82	3.71	1.36
* Coğrafya eğitimi ilgili daha fazla hizmet içi eğitim faaliyeti düzenlenmesini bekliyorum.			82	1.60	.93
* Coğrafya eğitimi ile ilgili aldığım hizmet içi eğitimi meslek hayatımda kullanıyorum.			82	2.02	1.04
* Coğrafya eğitimi konusunda hizmet içi eğitim veren kişilerini alanında yeterli görüyorum.			82	2.47	1.06
* Coğrafya eğitimi konusunda verilen hizmet içi eğitim faaliyetlerinin verildiği yer ve zaman uygundu ve bize bu bilgileri nerede, nasıl kullanacağımız program sürecince aktarıldı.			82	2.52	1.16

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya katılan coğrafya öğretmenleri hizmet içi eğitim faaliyetlerine zorunlu olduğu için katılmamaktadır. Aksine katılımcı coğrafya öğretmenleri, coğrafya eğitimi ilgili daha fazla hizmet içi eğitim talep etmektedirler. Bunun yanı sıra, coğrafya ile ilgili katıldıkları hizmet içi eğitimlerde öğrendiklerini meslek hayatlarında kullandıklarını da ifade etmişlerdir. Öte yandan, coğrafya alanında bu eğitimleri veren kişileri alanlarında tamamen yeterli görmeseler de; benzer düzeyde bu eğitimlerin verildiği yer ve zamanın uygunluğu ile bu bilgilerin nerede, nasıl kullanılacağını kendilerine yeterince aktarıldığına ilişkin görüşleri de bunun yapıldığına ama tam olarak da yeterli olmadığına yöneliktir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bulgular doğrultusunda, coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitime bakışları olumludur ve yapılan hizmet içi eğitimleri gerekli görmektedirler. Öğretmenlerin çoğu genel öğretmenlik bilgisi konularında hizmet içi eğitime katılmıştır. Öte yandan, öğretmenlerin coğrafya alanına yönelik hizmet içi eğitime katılımları sınırlıdır. Coğrafya öğretmenleri, alanları olan coğrafya eğitimi ile ilgili olarak daha fazla hizmet içi eğitim düzenlenmesini ve verilen eğitimlerin kalitesinin artırılmasını talep etmektedirler.

Boydak (1999) ve Yalın (2001) tarafından yapılan araştırmalar, bazı konularda kısmen araştırmamızla benzer sonuçlara sahiptir. Bunun yanında, EARGED (2006) tarafından yürütülmüş araştırmada; hizmet içi eğitim alanında ihtiyaç saptanmaması, öğretmenlerin önemli saydıkları

konulara odaklanılmaması ve anket, görüşme, iş başında gözlem, grup toplantıları vb. gibi tekniklerden bu alanda yararlanılmaması gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Özellikle ihtiyacın saptanmaması konusu bizim yaptığımız bu çalışmanın gerekçesini oluşturmaktadır. Çiftçi (2008) tarafından yapılan araştırmada da, Türkiye’de müzik öğretmenlerine yönelik eğitimin nicelik ve nitelik açısından yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmış ve hizmet içi eğitimde ihtiyaçlar belirlenirken, değişkenler arasında farklılıklar gözlenmiştir. Benzer şekilde bizim çalışmamızda da coğrafya öğretmenlerinin, genel anlamda aldıkları hizmet içi eğitimleri tam olarak yeterli görmediği ve iyileştirilmesini talep ettiği söylenebilir.

EARGED (2008a) tarafından yapılan araştırmada, matematik öğretmenlerinin matematik alanında hizmet içi eğitime katılım oranları ile bizim araştırmamızın katılım oranları neredeyse aynıdır. Matematik öğretmenlerden yarısından fazlası %60.9’u matematiğe yönelik hizmet içi eğitime katılmamıştır. Bizim araştırmamızda coğrafya öğretmenlerinin coğrafyaya yönelik hizmet içi eğitime katılmama düzeyi %61 olarak bulunmuştur. Bu iki sonuç benzer düzeydedir.

Bu durum, Türkçe öğretmenleri ile yürütülen EARGED (2008b) çalışmasında farklılaşmaktadır. Bizim çalışmamızda, coğrafya alanında hizmet içi eğitim almayan coğrafya öğretmenlerinin oranı %61 düzeyinde iken; EARGED (2008b) çalışmasında Türkçe öğretmenlerinin kendi alanlarında eğitim almama oranı %46.2 düzeyindedir. Bizim araştırmamızda, öğretmenlerin kendi alanlarıyla ilgili eğitim almama oranı, EARGED (2008b) çalışmasındaki Türkçe öğretmenlerinin oranından daha yüksek düzeydedir.

Öte yandan, bizim araştırmamızda genel bir hizmet içi eğitim programına katılmış coğrafya öğretmenlerinin oranı %86.7, alanları olan coğrafya da bir hizmet içi eğitime katılımları ise %39 olarak tespit edilmiştir. Bulduğumuz bu sonuçlar ile EARGED (2008c) tarafından sınıf öğretmenleriyle yapılan araştırma arasında hem benzerlik hem de farklılıklar bulunmaktadır. Benzerlik olarak EARGED (2008c) araştırmasında, öğretmenlerin genel anlamda meslekleriyle ilgili hizmet içi eğitim alma oranının %85.7 düzeyinde olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, bizim bulduğumuz coğrafya öğretmenlerinin genel bir hizmet içi eğitim programına katılım oranı olan %86.7 oranına oldukça yakındır. Diğer taraftan EARGED (2008c) araştırmasında, sınıf öğretmenlerinin kendi

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

alanlarıyla ilgili hizmet içi eğitime katılma oranının %82.8 olduğunu tespit etmiştir. Her iki araştırmada, öğretmenlerin kendi alanları olan sınıf ve coğrafya alanlarında eğitim alma oranlarında, EARGED (2008c) araştırmasının bulduğu %82.8 ile bizim araştırmamızda bulduğumuz %39 oranı birbirlerinden oldukça farklılaşmaktadır.

Bunlara ek olarak, EARGED (2008a), EARGED (2008b) ve EARGED (2008c) tarafından yapılan araştırmalardaki ihtiyaç duyulan hizmet içi eğitim konuları ile bizim araştırmamızdakiler arasında branş farklılığının getirmiş olduğu doğal farklılıklar bulunmaktadır.

Çalışmamız ile Artvinli (2010) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları arasında da bazı benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle en çok ihtiyaç duyulan hizmet içi eğitim konularında bir takım paralellikler gözlenmektedir. Artvinli (2010) çalışmasında ayrıca bazı değişkenlere göre farklı istatistiksel değerlendirmeler de yapmıştır. Bizim çalışmamızda ise ihtiyaç analiz çalışmalarında sıklıkla kullanılan frekans ve yüzde ile aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Çalışmamız sonucu edindiğimiz bulgular ile Gültekin, Çubukçu ve Dal (2010) tarafından yapılan araştırmanın bulgularının; ölçme ve değerlendirme, rehberlik, özel eğitim gibi konularda öğretmenlerinin kendilerini geliştirmek istemeleri açısından birbirini destekleyen yönleri bulunmaktadır.

Akbaş, Uzunöz ve Gençtürk (2011) tarafından yapılan araştırmada, coğrafya öğretmenlerinin “öğretim teknolojilerine” yönelik hizmet içi eğitim ihtiyaçları; bilgisayar destekli öğretim materyali hazırlama, materyal hazırlama ve uygulama süreci, coğrafi bilgi sistemlerinin öğretim sürecinde kullanımı ve web tabanlı içerik geliştirme vb. şeklinde bulunmuştur. Bizim araştırmamızda; CBS, proje hazırlama, tasarım ve animasyon, yabancı dil, akıllı tahta ve tablet kullanımı kişisel gelişim anlamında en çok talep edilen hizmet içi eğitim konularıdır. Bu açılarından iki araştırma sonuçlarında paralellikler olduğu söylenebilir. Bunun yanında Akbaş, Uzunöz ve Gençtürk (2011) araştırması coğrafya öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının; cinsiyet, hizmet yılı ve mezuniyet gibi bazı değişkenlere göre değerlendirilmesini yaparken, bizim araştırmamızda böyle bir analiz çalışmasına gidilmemiştir.

Şahin (2013) yaptığı araştırmada, genel öğretmenlik bilgisi konularında bizim araştırma bulgularımız gibi; öğretmenlerin belirli düzeyde gelişim ve öğrenme psikolojisi, rehberlik, sınıf yönetimi, öğretim ilke ve yöntemleri, özel eğitim gibi konularda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduğunu tespit etmiştir. Bunun yanı sıra, Doğan ve Tatık (2014) tarafından yapılan araştırmada “özel eğitime gereksinim duyan çocukların özellikleri” (üstün yetenekliler, özel öğrenme güçlüğü olanlar) ve “erken müdahale programları” konularında hizmet içi eğitim programlarına ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamızda da elde ettiğimiz sonuçlardan biri olarak, özellikle öğretmenlerin üniversitede aldıkları eğitim sırasında özel öğretim yöntemleri ile ilgili (özellikle kaynaştırma eğitimi, özel sınıf vb. konularında) eğitim eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Muhtemelen bütün öğretmenlik branşlarında olabilecek bu durumun giderilmesi önemlidir.

Bu bulgular ve tartışmanın ötesinde sonuç olarak, coğrafya öğretmenleri çağa yakalayabilmek ve niteliklerini artırmak için hem genel öğretmenlik bilgisi hem de kendi alanlarında amaca hizmet eden daha fazla hizmet içi eğitim talep etmektedirler. Ayrıca çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Coğrafya öğretmenlerinin üniversite aldıkları eğitimle ilgili eksiklikleri giderilmelidir. Coğrafya öğretmenlerine özel öğretim yöntemleri, idari görevler, teknolojik aletleri kullanma, staj, sınıf yönetimi, ölçme ve değerlendirme, sınıf rehberliği alanlarında eğitim desteği verilebilir.

2. Coğrafya alanına yönelik coğrafya öğretmenlerin aldığı hizmet içi eğitimler sınırlıdır. Bu eğitimler sayıca artırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

3. Yapılacak olan hizmet içi eğitimlerin içeriği kesinlikle dolu olmalı ve faydalı, yenilikçi ve öğretmenin kendini yenilediği hissini vermelidir. Hizmet içi eğitim faaliyetini yürüten kişiler alanında uzman olmalı ve verilen eğitimler uygulamalı çalışmalarını içermelidir.

KAYNAKÇA

Akbaş, Y., Uzunöz, A. ve Gençtürk E. (2011). Coğrafya Öğretmenlerinin Hizmetiçi Eğitim Faaliyetleriyle İlgili Düşünceleri (Trabzon Örneği), *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 11: 157-174.

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

- Artvinli, E. (2010). *Coğrafya’da Öğretmen Eğitimi: Hizmet Öncesi-Hizmet İçi Eğitim İhtiyaç Analizi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bilgin, K. U., Akay, A. Koyuncu, H. E. ve Haşar, E. Ç. (2007). *Yerel Yönetimlerde Hizmet İçi Eğitim*, TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) Yayını, Ankara: Matsa Basımevi.
- Boydak, M. (1999). *Hizmet İçi Eğitim Programlarının Etkililiğinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Çiftci, E. (2008). *Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Müzik Öğretmenlerine Verilen Hizmet İçi Eğitimin İncelenmesi ve Müzik Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Doğan, B. ve Tatık, R. Ş. (2014). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 27: 521-539.
- EARGED, (1995). *Terfi Nedeni Olarak Hizmetiçi Eğitim*, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- EARGED, (2006). *Millî Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- EARGED, (2008a). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Matematik Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları*, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- EARGED, (2008b). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- EARGED, (2008c). *Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Gültekin, M., Çubukçu, Z. ve Dal, S. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretimle İlgili Hizmetiçi Eğitim Gereksinimleri, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 131-152.
- Kaptan, S. (1973). *Bilimsel Araştırma Teknikleri*, Ankara: Rehber Yayınevi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, N., Ünalı, Ü. E. ve Artvinli, E. (2013). Coğrafya Öğretmenlerine Yönelik Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Tarihsel Bir Bakış: 1923-2012, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27: 41-57.
- Kayabaş, Y. (2008). Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitimde Yetiştirilmesinin Önemi ve Esasları, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2): 9-32.
- Küçükahmet, L. (1992). *Hizmet İçi Eğitim (Teori ve Uygulamaları)*, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.
- Leiberman, A. and Miller, L. (1991). Revisiting the Social Realities of Teaching, Ann Lieberman&Lynne Miller (Eds.) *Staff Development for Education in the '90s New Demands, New Realities, New Perspectives (s. 92-109)*. New York, USA: Teacher College Press.
- MEB, (1988). *Hizmetiçi Eğitim: Kuruluş, Gelişme, Faaliyetler 1960-1987*, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Hizmet İçi Daire Başkanlığı Yayınları.
- MEB, (2015). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2014-2015*, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, <http://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2014-2015/icerik/153>, Erişim tarihi: 02.10.2015.
- Şahin, Ü. (2013). *Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi ve Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN HİZMET İÇİ EĞİTİM İHTİYACI

- Şimşek, A. (2012). Araştırma Modelleri, A. Şimşek (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (s. 80-106). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şişman, M. (2008). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Tanyeli, H. (1970). *Personel Eğitimi İlkeler, Metodlar, Teknikler*, Ankara: Şenyuva Matbaası.
- Taymaz, H. (1981). Hizmet İçi Eğitim Planı Yıllık ve Öğretim Programı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14(1): 259-277.
- Taymaz, H. (1983). Yıllık Hizmet İçi Eğitim Programı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(2): 271-276.
- Taymaz, H. (1997). *Hizmet İçi Eğitim Kavramlar İlkeler Yöntemler*, Ankara: Takav Tapu ve Kadastro Vakfı Matbaası.
- Ünsal, N., Kaplan, S. ve Ertürkmen, M. A. (2012). *Dünden Bugüne HİE (Hizmet İçi Eğitim)*, MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara: <http://oyegm.meb.gov.tr/dosyalar/ekitap/index.html#/10>, Erişim tarihi: 04.05.2014.
- Yalın, H. İ. (2001). Hizmet İçi Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, Mart-Mayıs, 150: 58-68.
- Yalın, H. İ., Hedges, L. ve Özdemir, S. (1996). *Hizmet İçi Eğitim Program Geliştirme El Kitabı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- <http://oyegm.meb.gov.tr/www/tanitim/icerik/7>, Erişim tarihi: 21.04.2015 tarihinde edinilmiştir.
- http://oyegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/27111509_2014yln_dadzenlenenhtiyabelirlemeanketigenelsonular.pdf, Erişim tarihi: 23.04.2015 tarihinde edinilmiştir.